

Padavėmā aple Gėrgždūtės kalna

PARĖNGĖ ŽEMAITĪTĖ JURGA

Vasara – etnografėniu, kompleksėniu ekspedicėju laiks. Jau prieš kelis dešimtmetius liuobam sakītė, ka greit ateis dėina, ka nebebūs nė iš kuo mūsa folkluora užrašėniete, ne kou iš senuojė kaima i muziejus neštė. Senūju pateikieju karta išeit, ale i anū vēita stuojės kėtė, jaunesnė. Dabā, je anėi dainiou, grajėj, iš anū jau renkam naujesniu laikū mūsa krašta audėnius, medė druožėnius. Tėi jau kėtuonėškesnė, ale tėp pat vertingė.

Mūsa krašta folkluora rinkėma tradicėjės pradiū pradė – Daukonta Sėmuona laikā ėr dā senesnė, ka tou veikluos sriti pradiejė pujuotė pavienė rinkiejė. Soaktėvie-

jė, masėškiesnis pasėdarė nepriklausuomas Lietovuos, tarpukarė metās, ka pradiejė steigtėis svarbiausė Žemaitėjės krašta muziejė – Šiauliū „Aušruos“, Žemaitiu „Alkas“. Naus tuokė jodiejėma atgėmėms prasėdiejė sava veikla isokos Vilniaus inteligėntams, universiteta folkluora ansambliou „Ratilio“ (XX omžiaus 6–8 dešimtmetė).

Tamė jodiejėmė aktivė dalėvava iš Šėlalės rajuona kėlės (gėmė 1938 m. sausė 1 d. Gulbie, Šėlalės r. – mērė 1996 m. birželio 23 d. Vilniou) vėns iš žėmiausiu Lietovuos etnuoluogu, religijuoitėrininku Vielios Norberts. 1967 metu leidėnie „Kraštotyra“ (Vilnios, p. 179–181) straipsnie „Užteka, teka šviesi saulelė ant Girgždūtės kalno“ uns raša: „Kraštotyrisinis judėjėmas apima vis platesnius Lietuvos visuomenės sluoksnius. Jame dalyvauja įvairiausių specialybių žmonės, pradedant moksleiviais ir baigiant mokslininkais. Efektyviausia kraštotyrisininkų veiklos forma tapo kompleksinės ekspedicijos. Pirmoji kompleksinė ekspedicija buvo suorganizuota 1963 m. į Varėnos raj. Zervynų kaimą. Tačiau pati idėja kompleksiskai tyrinėti atskiras mūsų krašto vietoves kilo anksčiau, 1962 m. Tų metų rugpjūčio mėnesį nedidelė entuziastų grupė (Universiteto absolventai I. Lukšaitė, Z. Pocius, N. Vėlius, Dailės instituto absolventė V. Sližytė ir muzikologas B. Uginčius), sumanusi įvairiapusiškai patyrinėti vieną kurį nors Lietuvos kampelį, nuvyko prie padavimais apipinto Girgždūtės kalno (Telšių raj., Gardiškės apyl.) ir čia daugiau kaip savaitę rinko etnografinę ir tautosakinę medžiagą. Buvo padarytas 224 puslapių to krašto gyventojų buitės, šeimos, ūkio darbų ir kalendorinių švenčių aprašas, nubraižyta apie

(Nukelta į 30 p.)

Žemaitėjė. Valuckienės Virginėjės portėgrapėjė

(Atkelta iš 29 p.)

50 pastatų planų, mažosios liaudies architektūros ir namų apyvokos daiktų, nupiešta kelios dešimtys audinių, užrašyta apie 1 200 dainų, pasakų, padavimų ir kitų tautosakos kūrinių. Tautosaka čia buvo rinkta jau ir anksčiau: 1959, 1960 metais ir 1962 metų balandžio mėnesį. Visa surinkta etnografinė ir tautosakinė medžiaga saugoma Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos rankraštyne (LTR).“

Tamė patemė leidėnie bova paskelbta nedėdėlė dalelė kompleksėnės ekspedicėjės dalīviu sorinktuos žuodėnės tautuosakas, katra, valog N. Vieliaus, torietom būtė iduomi liaudės kultūras tīrėnietuojems ėr kėtėms leidėnė skaitītuojems. Sopažindėnam so tās tautuosakas perliokās ėr „Samogitia“ leidėnė skaitītuojus.

GIRGŽDŪTĖS APILINKIU PADAVIMĀ

MERGA GIRGŽDŪTĖS EŽERĖLĪ

„Čia, ož Sinkaus, Girgždūtas kalni, ežerėlis bova.

Dabar ons yr ožžielis. Vo kita karta bova adars. Ir tin sedieji merga tuoki ir šonėli torieji. Ana sedieji ont skrynios, vuo ta skrynies plūdoriava. Ir visi ėji žiūrieti. Ir atėji Karklieno klebuons. Atėji Karklieno klebuons i klaus, saka:

– Kuo to dabar nuori, kad čia siedi? Kap tavi galietu išimti iš tuo ežera?

Ana ir saka:

– Ateikit so viso bažnyčis parunko ir moni tada išimsti.

No ir any atėji. Mona tievėlis neši liktarna. Atėji so viso parunko par Sekmines. Ana ir saka tam klebuonū:

– Vo so kū žvakes nošnypšti?

Vo any ožmirša atsinešti ton šnypštoka, kor rėk žvakes nošnypšti. Klebuons parpika, saka, skaiti skaiti kniga – vo ana (merga) skinda skinda ir noskinda. Ir anuos nebišiemė.

Kap ana noskinda, tas ežeroks ir ožžieli.“

Papasakuojė BIELSKIENĖ ELENA, 62 m., gīv. Nevardienu k. Teksts LTR 3561(4)

KARALIENĖ GIRGŽDŪTĖS EŽERĖLĪ

„Ont Girgždutis kalna bova ežeroks. Ir Pagirgždutis vyra mati: bova skrynies ketvirtainiška, didžiausi. Karalienė ont anuos sedieji, verpi. Ir šonoks jūds... Any kasi, nuorieji ton ežeroka noleisti ir ton skryni paimti. Iš naktys rada akmini ožritinta ont tuo rava. Ir apsisapnavo anyms, kad nakaskit, vo būs vesas Pagirgždutis vondinio apleists. Ir nabkasi.

Kap any patis nabisškasi, noėji i Varnios pri klebuona. Ir atėji klebuons. Bažničis karūnas mažikes, liktarnas atseneši – so visa parunka. Atsilypė:

– Vo šnypštoka žvakiems gesinti ar atsinešė?

Žvilgt žvilgt klebuons i zakristijuona, zakristijuons i klebuona – nator.

Ir pradinga ta skrynies.“

Girgždūtės apilinkės rudini. Šliuogerė Arvida portėgrapėjės

Papasakuoję BRUSKIENĖ JULĖ, 62 m., gīv. Vašilienu k. Teksts LTR 3578(258)

DURIS ANT GIRGŽDŪTĖS KALNA

„Visi saka, kad čia, ant kalna, vis baršk, kap doris. Neatsirada tuoki, kad eiti žiūrieti. Gal ir užbortas yr. Vo ton kalna, saka, milžiną sopyli.“

Papasakuoję NORKIENĖ ANTANINA, 56 m., gīv. Pagirgždūtės k. Teksts LTR 3563(95)

ŠVEDĀ GIRGŽDŪTĖS KALNĖ

„Tas kalns yr sopilts švedu, ir any pramini „Girgždūti“. Any tin gyvėna. Kap sopyli, išdirba tuokios kombarios ir gyvėna tūs kombariūs.“

Papasakuoję ŠLIUOGERIS JUOZOS, 86 m., gīv. Juociškės k. Teksts LTR 3563(60)

GIRGŽDŪTĖS PANA

„Šnekieji, kad iš Latvijis pana bovosi Girgždūta čia so žmuogom. Ir atseveži pasuogas žalti.

Ir pavadena ton kalna Girgždūtas vardo. Vis Girgždūti ir Girgždūti.“

Papasakuoję GEČOS ONTUONS, 82 m., gīv. Pagirgždūtės k. Teksts LTR 3563(108)“

MILŽINŪ ŽMUONAS

„Pasakuoti liūb, kad ont Girgždūtis ir ont Medviega li milžiną gyvėnin ir anū žmuonas virdavosis valgyti, so somčio kits kita dūdavosis zonas nakaštavuoti

Papasakuoję PRALGAUSKIENĖ MUONIKA, gīv. Vašilienu k. Teksts LTR 3577(51)

ŠVEDĀ PILELĖS KALNĖ

„Pilali tuoki yr Pagirgždūtie švedu sopilta. Iš Ožgiri, iš Vaitkaus dvara, didžiausi dauba yr iškasta – Jorkdaubi. Nėši ir pyli. Švedą gyvėna tūs orvūs. Vyni Girgždūtie gyvėna, vo kiti Pilalie.“

Papasakuoję BRUSKIENĖ JULĖ, 62 m., gīv. Vašilienu k. Teksts LTR 3578(259)

NE TU SUPYLĖ – NE TU NUKASK

„Avelis kasi ton Pilali. Anam bakasont, kad ožkela viejis tuoks baisiauis, kad pradieji, saka, beržą linkti lig pat žėmis! Ons baisiausė parsigonda, mėti luopeta ont žėmis, kad parlieki nomy, saka, ba žada.

Ir ons toriejį tuoki merga Anosj. Saka aną:

– Anosi, noeik pažiūrieti, ar tas viesols tabie, ar nė. Ana noėji, saka, išvaikščiuojau po vėsa beržyna – tilo, sauleli švyt, po beržos paukščioką čiolb. Anie kuoki trokšma.

Ons saka:

– Kuol aš gyvs, daugiau narošiuoso.

Ir sapnie anam apsisapnava: „Ne to sopylė – ne to nokask.“ Ons nuorieji nosikasti kėli.“

Papasakuoję DŪNAUSKIENĖ MORTA, apie 55 m., gīv. Nevardienu k. Teksts LTR 3565(39)

Valuckienės Virginėjės portėgrapėjuo – saulielidis Žemaitėjės kaimė

